

Posudek na rigorosní práci Jiřího Fialy, „Záložní úvěrní ústav v Hradci Králové (v letech 1868-1914)“, Praha 2008, 257s.

Předložená rigorosní práce navazuje na úspěšně obhájenou diplomovou práci Mgr. Jiřího Fialy. Autor ji ovšem dopracoval, v některých částech rozšířil a vycizeloval. Vcelku vhodně se vyrovnal s úvodními úskalími vymezení tématu, cílů práce a použitých metod, které podává přehledně a koncisně. Pozitivně hodnotím znalý rozbor existující literatury, který svědčí o velmi dobrém přehledu a znalostech problematiky, i práci s tezemi, byť by je bylo možné ještě prohloubit. Pojednání o pramenech naznačuje problémy, které měl kol. Fiala při heuristice. Uváděné fondy Záložního úvěrního ústavu v Archivu České národní banky a Státním okresním archivu v Hradci Králové jsou torza s malou výpovědní hodnotou. Diplomant proto musel podniknout rozsáhlejší sondáže do dalších archivů i fondů, aby získal patričný komplet tištěných a archivních pramenů, o které se mohl při svém výzkumu opřít. Evidentně se musel více spolehnout na výroční zprávy Úvěrního záložního ústavu dochované ve fondu České průmyslové banky, které podávají o zkoumaném ústavu základní přehled, ale zároveň jeho poznání limitují.

Vstupem do sledované problematiky jsou kapitoly o zrodu a počátcích moderního peněžnictví v Hradci Králové, v nichž se zdrojovými podklady stala základní literatura a jubilejní publikace královéhradeckých ústavů. Za adekvátní považuji náhled na vznik Záložního úvěrního ústavu jako součást procesu akumulace a koncentrace drobného nacionálně českého kapitálu v daném regionu. Na druhé straně použití dobových textů oslavnější povahy vedlo k většímu důrazu na faktografický popis. Stěžejní částí diplomové práce je strukturované pojednání s nástinem podnikatelských aktivit a hospodářských výsledků Záložního úvěrního ústavu v letech 1868-1914 v rámci ekonomických cyklů. Chronologicky členěný text je prostoupen řadou instruktivních grafů a vlastní analýza je uskutečněna v mezích možností, jež dovolily prameny. Zajímavé jsou např. komparace Kralobanky s dalšími peněžními ústavami východočeské metropole, vylíčení specifik regionálně orientované instituce či propojení zkoumané instituce s městem Hradcem Králové. V každém případě hodnotím pozitivně úsilí diplomanta „vyrovnat“ se s externími bilancemi (určenými ke zveřejnění) i poměrně strohými údaji výročních zpráv, jež mají tendenci „vylepšovat“ výsledky dosažené správní radou a managementem, neboť funkcionáři a manažeři museli akcionářům prezentovat úspěšnost již proto, aby obhájili své pozice. V některých momentech oceňuji důvtip při rozboru údajů bilancí, jež se uchazeč snažil

promyšleně začlenit do kontextu hospodářských výsledků hradeckého peněžního ústavu. Přesto se obávám, že autor poněkud podlehl „pýše“ historika přesvědčeného, že minulosti „rozumí nejlépe“, a to i v případě specializovaných otázek jednotlivých oborů. Obecněji tak dochází k záměně procesního principu za institut kanonického práva či k suverénnímu hodnocení zemědělské výroby, aniž by byla reálná představa o užitkovosti hospodářských zvířat apod. V oblasti bankovníctví pak jde např. o analýzu účetních sestav, k níž má nepochybně blíže ekonom zaměřený na účetnictví, a jde-li navíc o historizujícího ekonoma, tím lépe. Osobně pak považuji za optimální, když historický text z určitého oboru hodnotí jako zdařilý příslušní odborníci-specialisté, což je mimochodem dost výjimečné.

Partie o koncernu Kralobanky je zajímavou analýzou tohoto jevu moderního bankovníctví na konkrétním badatelském poli. Jeho „nalézání“ v nacionálně českém bankovníctví hlouběji v 19. století ovšem považuji za méně „střízlivé“ a v počátcích existence Živnostenské banky přímo za „úsměvné“. Podle názoru badatelského tandemu Novotný – Šouša lze u nacionálně českých bank hovořit o koncernech až ve 20. století a ještě spíše před I. světovou válkou, s plným rozvojem tohoto mimořádně důležitého fenoménu po vzniku samostatné Československé republiky. (Standardní úvěrový vztah ještě neznamena, že firma patří do koncernu dané banky.)

Zdařilými se jeví partie zabývající se managementem Kralobanky – regionálními finančními elitami Královéhradecka, s řadou pozoruhodných informací i naznačených osobních „spojení a propojení“, „klientských vazeb“, „lobbistických tlaků“ i možné (spíše pravděpodobné) „korupce“. Diplomantovi přitom „vypadl“ kostlivec z „primátorské skříně“ Hradce Králové, tj. zatčení a uvěznění uctívaného starosty Františka Ulricha v souvislosti s otřesem (krachem) peněžního ústavu na počátku Velké války. (Fr. Ulrich si pak zastavení vyšetřování „vykupoval“ prorakouskou loajalitou.) Závěr práce je vcelku promyšlený se snahou abstrahovat poznatky a odpovědět na vytčené teze. Seznam pramenů a literatury je sice skromnější, reálně však postihuje důležitější prameny i publikační počiny. Pozitivně hodnotím přílohu s tabulkami hlavních položek bilancí Záložního úvěrního ústavu v letech 1868-1913 tak, jak byla tato čísla zveřejněna ve výročních zprávách.

Předložená práce Mgr. Jiřího Fialy je nepochybným přínosem pro dějiny českého bankovníctví. Má odpovídající kvalitu, a proto ji s dobrým vědomím doporučuji přijmout jako podklad k rigorosnímu řízení.

V Praze, dne 16. dubna 2008

Doc. PhDr.  Jiří Šouša, CSc.